

Т.В. Шталь, д-р екон. наук
Ж.С. Зосимова, канд. екон. наук
С.Т. Дзаламідзе, магістрант

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Проведено аналіз етапів інвестиційної діяльності в Україні як на рівні держави, так і на рівні підприємства. Визначено, що в інвестиційній діяльності країни є проблеми подолання незбалансованості та недосконалості в процесах здійснення інвестиційної діяльності на підприємстві. Виявлено, що для підвищення ефективності розвитку інвестиційної діяльності потрібно вирішувати ці питання на рівні країни в цілому та рівня підприємства зокрема.

Проведен анализ этапов инвестиционной деятельности в Украине как на уровне государства, так и на уровне предприятия. Определено, что в инвестиционной деятельности страны есть проблемы преодоления несбалансированности и несовершенства в процессах осуществления инвестиционной деятельности на предприятии. Установлено, что для повышения эффективности развития инвестиционной деятельности нужно решать эти вопросы на уровне страны в целом, и уровня предприятия в частности.

Analyzed the stages of investment activity in Ukraine is at the state level and at the enterprise level. Determined that the investment activities of the country have a problem overcoming imbalances and imperfections in the process of investment in the company. We found that the efficiency of investment required to address these issues at the level of the whole country, and the level of enterprises, in particular.

Постановка проблеми у загальному вигляді. З метою підвищення ефективності діяльності підприємств використовується система інвестиційних вкладень в їх активи. Вітчизняні підприємства відчують нестачу інвестиційних коштів. Особливо гостро це простежується за часів світової економічної кризи, і проблема покращення інвестиційної привабливості національних підприємств потребує нагального вирішення. ВВП, який є найбільш важливим показником економічного зростання країни напряду залежить від ефективності розвитку та рентабельності здійснення підприємницької діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження інвестиційної діяльності є предметом пильної уваги відомих вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, серед них:

В.М. Гриньова [2], О.П. Коюда [2], І.О. Бланк [1]. Також суттєвий внесок у дослідження проблеми інвестування, вдосконалення методів державного регулювання інвестиційного процесу зробили О.Є. Кузьмін [2], А.А. Даниленко [3], Б.А. Карпінський [3], Т.О. Кізим [3] та ін.

Мета та завдання статі – проаналізувати основні етапи розвитку інвестиційної діяльності в Україні на сучасному етапі та виявити її особливості.

Виклад основного матеріалу дослідження. У комплексі проблем, пов'язаних із визначенням ролі інвестицій на підприємствах, у сучасних умовах усе більшого значення набуває процес управління інвестиціями підприємства, що визначає збільшення уваги до інформаційного забезпечення керівництва відповідними даними про інвестиції [3]. Він має бути представлений як цілісна організаційно-економічна система процесу інвестування, що є складовою частиною в загальній структурі господарського механізму підприємства. До структури цього механізму входять ринковий механізм саморегулювання та ціноутворення на основі попиту і пропозиції на інвестиційних ринках; державне нормативно-правове регулювання інвестиційної діяльності; внутрішній механізм регулювання інвестиційної діяльності підприємства (за основними напрямками інвестування здійснюється за допомогою розробленої інвестиційної стратегії та цільової інвестиційної політики, внутрішніх нормативів та вимог до інвестиційної діяльності за окремими її аспектами); система конкретних засобів управління, за допомогою яких передбачається досягнення конкретних результатів інвестиційної діяльності.

Ефективний механізм здійснення підприємством інвестиційної діяльності дає змогу з максимальною швидкістю досягти поставлених цілей та вирішити основні завдання розвитку економіки підприємства, сприяє результативному вирішенню конкретних функцій управління інвестиційною діяльністю, повна і послідовна реалізація яких є надійною запорукою активної інвестиційної політики підприємства [2].

З метою залучення іноземного капіталу в економіку України необхідно вирішити наступні такі основні завдання: створення відповідної законодавчої бази, надання юридичних гарантій щодо захисту приватного капіталу та боротьба з корупцією, використання фінансових та митних пільг.

Перший етап розвитку інвестиційної діяльності в країні розпочався разом з отриманням незалежності Україною в 1991 році. Це були перші спроби іноземного інвестування. Вони жорстко контролювалися, водночас, були послаблені лише для компаній з

іноземним капіталом, імпорт яких звільнявся від митних зборів та платежів, а продукція не підлягала ліцензуванню. Таким чином, політику уряду України періоду 1991-2000 років щодо розвитку інвестиційної діяльності в країні можна охарактеризувати, як нестабільну та не дуже послідовну.

Слід звернути увагу на той факт, що підприємства фінансують інвестиції здебільшого за власні кошти: у 2000 р. так профінансовано 67,7% від загального обсягу інвестицій [4]. Тому кращі інвестиційні можливості є у підприємств, попит на продукцію яких вищий і забезпечує бажані фінансові результати.

Дещо ситуація змінилася в 2001-2002 роках, коли уряд прийняв низьку рішень щодо підвищення інвестиційної діяльності в країні, а саме перехід до грошової приватизації, розвиток малого та середнього бізнесу, зниження податкового навантаження на підприємствах з іноземним капіталом. Уведення змін активізували іноземних інвесторів, за цей період обсяг іноземного інвестування в економіку України склав у 2002 році 531,2 млн доларів США, порівняно з 2003 роком - 583,7 млн доларів США [4].

У 2003-2005 роках приплив іноземних інвестицій зріс, склавши 7,5 млрд доларів США, проте він не склав і третини вкладення на душу населення в економіку Польщі, Угорщини, Словаччини [4].

Суттєве зниження темпів інфляції (місячні індекси споживчих та оптових цін у 2001 р. становили відповідно 1,9 та 1,6%, що майже в 30 разів менше від рівня 1993 р.), зменшення рівня заборгованості з пенсій та заробітної плати і підвищення реальних грошових доходів сприятливо вплинули на сподівання домогосподарств, а відтак збільшили попит на товари та послуги.

Політична нестабільність із 2004 року призвела до значного відтоку іноземних інвестицій з країни, обсяг інвестування склав понад 90 млн доларів США [4]. Деяка стабілізація економіки 2006-2007 років, стабільний курс національної валюти, постійне зростання курсу акцій українських підприємств, велике спекулятивне збільшення вартості нерухомості залучили в країну мільярди доларів іноземних інвестицій, склавши понад 10 млрд доларів США [4].

Однак, укладення капіталу надійшли в найбільш високорентабельні галузі економіки та ліквідну українську нерухомість. Так, понад 7 мільярдів іноземних інвестицій припало на банківський сектор економіки, торгівлю, харчову промисловість, торгівлю цінними паперами [4]. Тому розвиток інвестиційної діяльності в Україні за 2003-2008 роки слід розглядати в аспекті стабільного зростання валового внутрішнього продукту (зростання ВВП на рівні 7...11,5% на рік), стабільності національної валюти (курс

4,8...5,05% грн у перебігу 5 років), зміцнення банківського сектора, значного зростання золотовалютних запасів країни з 10,3 млрд доларів в 2007 році [4].

Разом із тим, в економіці України намітилися й негативні явища. За даними Міністерства фінансів, починаючи з 2006 року валовий зовнішній борг України (державний і корпоративний) збільшувався щорічно на 34 млрд доларів США і станом на 1 жовтня 2008 року досяг 100,3 млрд доларів - тобто майже 60% від ВВП [4].

Найбільшими позичальниками на міжнародних ринках були банки і приватні компанії. Частка довгострокового боргу в загальній сумі валового зовнішнього боргу залишалася на стабільному рівні - близько 72%. Фактичний розмір валового внутрішнього боргу України вже в 2007 році перевищив як критичний, так і оптимальний рівень у розмірі 49,7% ВВП. Експерти МВФ ще у 2006 році попереджали український уряд і НБУ, що така сума зовнішнього боргу для країн при низькому рівні державних доходів збільшує ймовірність розгортання фінансової кризи до 66,8%. Зовнішній борг українських банків за 9 місяців 2008 р. збільшився більш ніж на 12 млрд доларів США (до 42 млрд доларів США) [4].

В умовах економічної ситуації, що склалася, збільшився відтік капіталу з країни. Тільки за період з жовтня 2008 по січень 2009 року з економіки країни було вивезено більше 20 млрд доларів США, закрилася значна частина іноземних представництв компаній та фірм. Відбулося значне погіршення загальної економічної ситуації в Україні, виникли проблеми фінансування деяких галузей народного господарства, зокрема металургії, хімічної промисловості, будівництва, медицини.

Вищі чинники внесли свої корективи та спричинили обережність в укладенні капіталу приватними інвесторами в економіку України за період, що аналізувався.

Також можна зробити висновок про початок нового етапу в інвестиційній діяльності. Цей етап пов'язаний з початком глобальної світової фінансової кризи, яка вплинула на всі сфери діяльності нашої держави. Якщо період із 2004 по 2008 рік можна охарактеризувати як період надприбуткових, а іноді й спекулятивних вкладень іноземного капіталу, то зараз починається новий, третій етап вдумливого та обережного вкладення грошових коштів в економіку України.

Таким чином, проведений аналіз продемонстрував, що проблемами формування ефективності інвестиційної політики держави є такі: недосконалість законодавства, нестабільна політична обстановка в Україні, слабкість і неконкурентоспроможність економіки, хитке становище у фінансово-банківському секторі,

відсутність гарантій держави при веденні бізнесу, корупція, а також падіння котирувань вартості акцій українських підприємств.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що в існуючій структурі для державного апарату регулювання інвестиційної діяльності в Україні притаманна велика кількість проблем, успадкованих ще від колишнього Радянського Союзу, серед яких: громіздкий процес прийняття рішень, бюрократія й нечітке розмежування компетенції між урядовими відомствами. Відсутність стабільного й передбачуваного законодавчого середовища збільшує витрати й ризики, пов'язані з веденням бізнесу в Україні.

Недоліки законодавчої бази створюють перешкоди для іноземних компаній, які вже відкрили свій бізнес в Україні, і суттєво зменшують ентузіазм тих інвесторів, хто готовий вйти в Україну. Основні проблеми стосуються не тільки численних невідповідностей і неузгодженостей в існуючих законодавчих актах, але й непередбачуваності змін, що можуть вноситися в законодавство, слабого практичного втілення прийнятих законів і неефективного забезпечення їх дотримання, що у свою чергу викликано слабкістю й корумпованістю судової влади [3].

Для проведення заходів щодо активізації інвестиційної діяльності на підприємствах України спочатку треба здійснити їх аналіз за схемою «гори-вниз», починаючи з мегарівня (рівня країни) з метою дослідження характеру і стану інвестиційного клімату країни. Далі необхідно виконати так званий індустріальний аналіз макrorівня – специфічних секторів (регіонів, галузей) і завершити аналіз слід мікрорівнем – оцінка фінансового й економічного стану підприємства.

На думку авторів, покращення рівня інвестиційної діяльності в країні можливе тільки за умови проведення заходів на всіх рівнях господарювання. Так, на державному рівні необхідне збільшення обсягів державного інвестування з посиленням його цільової спрямованості, заохочення інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання шляхом створення плану дій щодо формування сприятливого інвестиційного клімату та впровадження при прийнятті Податкового кодексу України дієвих податкових та амортизаційних стимулів інвестиційної та інноваційної діяльності суб'єктів господарювання.

Основними заходами, що будуть сприяти активізації інвестиційних процесів на підприємствах на регіональному рівні є такі: стратегічне планування соціально-економічного розвитку регіону; реалізація регіональної інформаційної політики, спрямованої на формування сприятливого інвестиційного іміджу регіону.

Висновки. Проведене дослідження дозволило сформулювати певні висновки:

1. Проаналізовано основні етапи розвитку інвестиційної діяльності в Україні. Виявлено, що стан інвестиційної забезпеченості відтворення основного капіталу в Україні характеризується зменшенням ролі держави як інвестора і розвитком приватних інвестицій, формуванням інвестиційної інфраструктури.

2. Визначені основні проблеми розвитку інвестиційної діяльності в країні, а саме проблема подолання незбалансованості та недосконалої в процесах здійснення інвестиційної діяльності на підприємстві.

3. Встановлено, що основними перешкодами на шляху до реалізації поставлених цілей є недосконалість чинного законодавства та байдужість влади до ситуації, що склалася, економічний спад та низька конкурентоспроможність національних підприємств порівняно із зарубіжними представниками. Вони мають вирішуватись комплексно, на рівні країни в цілому та підприємства зокрема. Нагальність цього питання не терпить зволікань, адже саме на ефективній підприємницькій діяльності в Україні й базуватиметься стабільна та конкурентоспроможна ринкова економіка.

Список літератури

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент / И. А. Бланк. – К. : ИНТЕМ ЛТД : Юнайтед Лондон Трейд Лимитед, 1995. – 368 с.
2. Інвестування / В. М. Гриньова [та ін.] ; під заг. ред. В. М. Гриньової. – Харків : ІНЖЕК, 2003. – 318 с.
3. Інвестування : підручник / В. М. Гриньова [та ін.]. – К. : Знання, 2008. – С. 29.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

Отримано 01.08.2013. ХДУХТ, Харків.

© Т.В. Шгаль, Ж.С. Зосимова, С.Т. Дзаламідзе, 2013.